

Marina
CANTACUZINO

Īertarea

O explorare

Traducere de Miruna Andriescu

POLIROM
2023

Cuprins

<i>Prolog</i>	5
Capitolul 1. O chestiune complicată.....	17
Capitolul 2. Latura întunecată.....	37
Capitolul 3. Izolarea	55
Capitolul 4. Binefacerile relațiilor personale	81
Capitolul 5. Iertarea din interior spre în afară	107
Capitolul 6. Iertarea politică	135
Capitolul 7. Cuvântul cel mai dificil.....	161
Capitolul 8. Înfrângerea urii	189
Capitolul 9. Față-n față cu dușmanul.....	221
Capitolul 10. Eliberarea din cămașa de forță	247
Capitolul 11. Mecanismul iertării	273
<i>Epilog</i>	297
<i>Note</i>	301
<i>Mulțumiri</i>	313
<i>Bibliografie suplimentară</i>	315

În 2013, când am petrecut cinci săptămâni în America de Nord, m-am oprit prima oară în Winnipeg, aproape de granița dintre Canada și SUA. Aici am aflat prima dată despre istoria sumbră a școlilor-internat din Canada, care, doi ani mai târziu, avea să fie condamnată de o comisie națională drept „genocid cultural”.

Școlile-internat din Canada au fost înființate de Biserici creștine – majoritatea de Biserica Catolică – în numele guvernului canadian și au funcționat mai bine de 160 de ani, ultima închizându-se în 1996. La fel ca în Australia, existența lor a fost o încercare îndrăzneată a guvernului federal de a reeduca și converti cu forța tineretul indigen și apoi de a-l asimila societății canadiene. Ceremoniile sacre au fost interzise prin lege, iar indigenilor li s-a spus că practicile lor tradiționale însemnau venerarea diavolului. Mulți copii au fost siliți să devină creștini, li s-a interzis să-și folosească limba maternă și au fost abuzați sexual, emoțional și spiritual. La fel ca în Australia, școlile au bulversat vieți și comunități, provocând o mulțime de probleme sistemice și de lungă durată în rândul indigenilor, probleme transmise de la o generație la alta până în prezent.

În timpul șederii mele în Canada am vizitat cel mai mare centru de reeducare pentru tineri din provincia Manitoba, construit la marginea orașului Winnipeg. Mi se spusese că închisorile canadiene erau pline cu victimele cumplitei strategii de a „ucide indianul din copil”. Nu m-am mirat când am aflat că populația indigenă era masiv suprareprezentată în Centrul de Reeducare pentru Tineret Manitoba. Din acest motiv, am fost nerăbdătoare să mă întâlnesc și să vorbesc cu Stan LaPierre, un vârstnic respectat în comunitate, coordonator al inițiativei Îngrijirea Spirituală a Băștinașilor din cadrul centrului de reeducare, ce se străduia din răputeri să-i ajute pe tineri să se vindece și să se împace cu trecutul lor. Misiunea lui era să-i învețe pe tineri metode de vindecare și narațiuni ale identității, precum și să săvârșească ceremonii tradiționale

indigene prin arderea unor plante sacre și prin ritualuri de purificare.

Pe când stăteam de vorbă în minusculul său așa-zis birou, am observat că încăperea era ticsită de cărți și de artefacte tradiționale care îi omagiau ascendența indigenă. Evident, LaPierre era o figură paternă extrem de necesară sau un *Mishomis* (bunic), sfătuitor spiritual și mentor. Arătând spre scaunul pe care ședeam, mi-a spus: „Acolo se așază sute de tineri băștinași închiși aici și îmi spun secretele lor. Am auzit mii de secrete despre abuzuri sexuale, am fost martor la foarte multă suferință a tinerilor. Se așază acolo și încep să se vindece, fiindcă sunt gata să-mi povestească experiențele lor. Trebuie să se elibereze de trecut ca să aibă energia să facă ceva pentru viitorul lor”.

LaPierre a început apoi să-mi spună povestea vieții lui. Când era mic, tatăl lui a părăsit familia, iar el a fost crescut de mamă, care nu știa să fie un bun părinte. Și-a descris mama drept o romano-catolică crescută într-o religie care era a altora. Și el a fost închis pentru că a condus în stare de ebrietate, dar de treizeci de ani era abstinent. În 1981 a auzit bătăi de tobe și a simțit un imbold. „Mi-am dat seama că aveam un gol în suflet. M-am întors la cultura mea”, spune el. De atunci, scopul său în viață a fost să ajute tinerii să-și descopere rădăcinile spirituale și culturale.

În aceeași zi în care am vizitat centrul de reeducare am cunoscut un asistent social băștinaș, membru al unei organizații care sprijinea tinerii indigeni din comunitate. La fel cum Ray Minniecon îmi spusese: „Am ajuns să consider că «vindecare» este un cuvânt fără semnificație pentru populațiile aborigene, fiindcă rana noastră nu poate fi vindecată”, acest bărbat era convins la rândul său că recuperarea era o cale imposibilă. „Furia nu se stinge. E ca un foc”, mi-a spus el. „Prin urmare, cel mai bun lucru pe care îl pot face băștinașii e să accepte mai degrabă decât să repare, fiindcă nu poți pune la loc ceva ce nu a fost niciodată acolo. Singurul lucru pe care l-am învățat a fost să recunosc ceea ce mi s-a întâmplat și să mă folosesc de asta.”

Anul 2021 a marcat o nouă recunoaștere pentru Canada atunci când genocidul său cultural a fost prezentat în mass-media din toată lumea. În luna iunie a acelui an, 751 de morminte anonime au fost descoperite într-un cimitir de la o fostă școală-internat din provincia Saskatchewan. Cu câteva săptămâni în urmă fusese făcută o descoperire similară; într-o groapă comună fuseseră găsite rămășițele a 215 copiii, lângă o fostă școală-internat din Columbia Britanică. Am ascultat o știre difuzată de canalul CBC despre aceste două descoperiri macabre și am auzit un interviu cu Florence Sparvier, o supraviețuitoare în vârstă de optzeci de ani, fostă elevă a școlii-internat indiene Marieval din Saskatchewan. Cuvintele ei sfâșietoare reflectau experiența multora: „Pe atunci, dacă părinții nu voiau să-și lase copiii să se ducă la școlile-internat, unul dintre ei trebuia să meargă la închisoare”, a spus ea. „Așadar, pentru ca familia noastră să rămână împreună, ne-am dus la școala-internat... Ne-au învățat cu de-a sila... Adică ne băteau. Călugărițele erau foarte rele cu noi... Ne-au spus că neamul nostru, părinții și bunicii noștri, nu putea fi credincios fiindcă noi eram păgâni... Am învățat să nu ne placă cine eram.”¹

Odată cu apariția unor supraviețuitori ca Florence Sparvier, care își fac publice experiențele în tot mai mare măsură, cuvântul „scuze” a dobândit o mare încărcătură în Canada. În timp ce toate Bisericile protestante au transmis la nivel național mesaje importante prin care își cer scuze, Biserica Catolică nu a făcut-o. Este un aspect important, fiindcă mulți indigeni intervievați de Comisia pentru Adevăr și Reconciliere din Canada între 2008 și 2015 au spus că era esențial ca papa Francisc să-și ceară scuze pentru ca ei să-și poată urma parcursul dificil spre vindecare. Comisia pentru Adevăr și Reconciliere a fost înființată cu scopul de a dezvălui istoria și impactul a peste un secol de instruire forțată a copiilor indigeni în școli-internat. Din păcate, majoritatea recomandărilor sale menite să aducă vindecare națiunii nu au fost duse la îndeplinire până în prezent.

Descoperirea cumplită a atâtor cadavre în apropierea celor două foste școli-internat a redeschis răni care nu se vindecașeră complet niciodată și i-a inspirat pe mulți membri ai mișcării pentru pace și reconciliere să facă un nou apel către canadienii non-indigeni să-și recunoască trecutul și să nu considere cele întâmplate o problemă a băștinașilor. Activiștii au făcut apel la canadieni să aibă grijă să nu devină genul de strămoși blamați ulterior pentru ceea ce nu au făcut ca să îndrepte lucrurile. Într-adevăr, prim-ministrul Justin Trudeau a afirmat că, în opinia lui, canadienii trebuie să-și asume responsabilitatea și totodată a făcut apel la papa Francisc să abordeze subiectul acestor abuzuri și crime istorice. „Am vorbit personal, direct, cu Preasfinția Sa papa Francisc, ca să-l fac să realizeze pe deplin cât este de important. Nu doar să prezinte scuze, ci să prezinte scuze canadienilor indigeni pe teritoriul Canadei.”

În 2008, guvernul Canadei a încercat măcar să repare nedreptatea făcută supraviețuitorilor școlilor-internat printr-o declarație în care își cerea scuze în fața unui public alcătuit din reprezentanți ai băștinașilor. La un moment dat în timpul discursului, prim-ministrul Stephen Harper a schimbat complet direcția acestuia când a cerut pur și simplu iertare: „Guvernul Canadei își cere scuze în mod sincer și le cere iertare populațiilor indigene din această țară pentru că a greșit atât de mult față de ele”.

Deși unii au interpretat scuzele lui Harper drept o tentativă fățișă de a masca nedreptățile socioeconomice care încă persistă, reacțiile inițiale ale liderilor populațiilor indigene au fost în mare parte pozitive, iar cererea de iertare a fost considerată a fi de bună-credință. Totuși, Mary Simon, președinta organizației Inuit Tapiriit Kanatami, a informat Senatul a doua zi după prezentarea publică a scuzelor: „Ca indivizi, vom face fiecare propria alegere în această privință. În calitate de lider al organizației care îi reprezintă pe inuiții din Canada, cred că iertarea autentică și de durată trebuie câștigată. Aceasta se va întrevădea doar când va fi clar că guvernul este dornic să

acționeze”². Alții au arătat că nu a fost implementat niciun mecanism prin care supraviețuitorii școlilor-internat să acorde iertare, dacă ar fi vrut să facă asta. Se impune astfel întrebarea: faptul că guvernul le-a cerut iertare îi împovărează și mai mult pe supraviețuitori sau această solicitare i-a investit de fapt cu putere pe indigeni, pentru simplul motiv că puteau alege să nu acorde iertare?³

În prezent, mulți băștinași afirmă că, în pofida mării mediatizări a acestor scuze la nivel național, majoritatea canadienilor și australienilor non-indigeni tot nu cunosc prea bine proporțiile suferințelor cauzate de coloniștii albi și de urmașii lor populațiilor indigene. În timp, sinceritatea a fost considerată insuficientă pentru a garanta acceptarea scuzelor, marginalizând scopul mai amplu al iertării.

Din acest motiv, când Ray Minniecon spunea că are „o rană care nu se poate vindeca”, iar asistentul social din Winnipeg care lucra cu tinerii mi-a spus: „nu poți pune la loc ceva ce nu a fost acolo”, devine clar cât de complexe au devenit ideile despre vindecare pentru comunitățile risipite și deposedate. Iar dacă noțiunea de vindecare este atât de complicată, ce loc ocupă iertarea în cadrul ei? Singura încadrare utilă a iertării la care mă pot gândi în acest context necesită revenirea la ideile lui Derrida, care sugerează că, atunci când nimic nu poate fi reparat și unde nu există dorință de reconciliere, iar toate scuzele s-au dovedit inadecvate, iertarea ar putea fi singura direcție de acțiune rămasă pentru a realiza vreo formă de reparație sustenabilă.

Într-adevăr, în Canada exista în fundal o mișcare ce susținea iertarea. La doi ani după scuzele prezentate de prim-ministrul Stephen Harper, aproape 4.000 de oameni, atât indigeni, cât și non-indigeni, s-au adunat în Centrul Civic din Ottawa ca să participe la Summitul Național al Iertării. Aici, o coaliție a „primelor națiuni”, a metișilor și inuiților a oferit răspunsuri la nivel personal scuzelor prezentate de prim-ministru. Pentru unii dintre cei prezenți, summitul a fost culminarea a cinci luni de peregrinare prin Canada într-o „călătorie a libertății”,

în sens spiritual și literal, menită să pregătească populația băștinașă din Canada să acorde iertare ca răspuns la scuzele prezentate de Harper. Această inițiativă s-a bazat în mare parte pe credință, venind în principal din partea comunităților creștine evanghelice, și l-a avut în frunte pe șeful de trib Kenny Blacksmith, supraviețuitor al unei școli-internat, care a declarat într-un comunicat de presă: „Prea mult timp, [absența] iertării și înverșunarea au fost o închisoare pentru o viziune care însuflețește neamul nostru și îi dă speranță. Este momentul să lăsăm în urmă un trecut negativ”.

La summitul de la Ottawa, Blacksmith a subliniat că iertarea nu e politică sau economică, ci mai degrabă spirituală și fiecare trebuie să decidă singur dacă o acordă sau nu. El a citit cu glas tare lungă „Cartă a Iertării și Libertății”, care proclama iertarea pentru multe ofense. Apoi, douăzeci și patru de vârstnici, supraviețuitori ai școlilor-internat, au cântat „Cartă”, care i-a fost prezentată ministrului pentru Afaceri Indiene și Nordice în timp ce Harper a apărut prin conexiune video. Blacksmith a făcut apoi următoarea declarație îndrăzneată: „Canada este o națiune vindecată, mai vindecată azi decât înainte, datorită documentului pe care l-am putut semna în această dimineață. Domnule prim-ministru, vă iertăm!”⁴.

Inițiativa aceasta a unor oameni simpli nu a fost scutită de critici, cum se întâmplă adesea când iertarea este introdusă într-un context politic. Unii au spus că summitul nu a înregistrat nicio reușită politică, fiindcă nu a fost urmat de o reconciliere autentică, alții au spus că iertarea acordată pur și simplu a eliberat de vină Biserica și guvernul. Dar, inevitabil, unii au beneficiat de inițiativă și au găsit vindecarea prin iertare. Pentru aceștia, iertarea a fost descrisă drept o salvare, singura modalitate prin care puteau curma în sfârșit ciclul durerii, sperând la un viitor plin de posibilități. Dale Smith, de exemplu, a pornit pe jos de la Lacul Pinehouse, din nordul provinciei Saskatchewan, în martie 2010, pentru a face ceea ce el numea călătoria lui personală către iertare, ce urma să se sfârșească la summit, după